

Силабус курсу:

ПСИХОЛОГІЯ МОБІНГУ ТА БУЛІНГУ (вибіркова)

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Спеціальність:	для здобувачів будь якої освітньої програми
Рік підготовки:	4
Семестр викладання:	8 ий (весняний)
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

д.психол.н, проф. Гарькавець Сергій Олексійович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

професор кафедри психології та соціології

посада

sharkavets@gmail.com

електронна адреса

+38-050-366-57-99

телефон

Viber за номером

телефону

месенджер

за графіком

консультації

Викладач практичних занять:*

Кобиляцька Марина Вікторівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

асистент кафедри психології та соціології

посада

marina_k2911@ukr.net

електронна адреса

073 424 9614

телефон

Viber за номером

телефону

месенджер

за графіком

консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу:

Наведені в курсі матеріали спрямовані на формування у студентів знань і навичок з питань запобігання фізичного та психологічного насилля, попередження агресивного поведіння, жорстокості, приниження інших і підриву їхньої репутації. У межах даного курсу вивчається психологічні особливості індивідів, які вчиняють булінг і мобінг, та індивідуально-типологічні особливості тих, хто стає їхніми жертвами.

Курс може бути корисним студентам за спеціальностями «Психологія», «Соціологія», «Педагогіка», «Право», а також усім тим, хто планує працевлаштування в установах, де здійснюється навчання, виховання дітей та молоді.

Результати навчання:

Знати:

- особливості виникнення булінгу та мобінгу, їхні ознаки та відмінності;
- психологічні особливості булерів і моберів, умови, що сприяють виникненню фізичного та психологічного насилля;
- психологічні особливості жертв булінгу та мобінгу, чинники, що сприяють формуванню уразливої поведінки особистості;
- особливості попередження та подолання булінгу та мобінгу у навчальних закладах, установах та організаціях;
- принципи роботи психолога з індивідами, що постраждали від фізичного та психологічного насилля.

Вміти:

- визначати та виокремлювати різні види насилля та використовувати методичні прийоми щодо їхнього попередження;
- ідентифікувати індивідів, які можуть стати жертвами булінгу або мобінгу та проводити з ними профілактичну роботу;
- ідентифікувати індивідів, які спроможні використовувати булінг та мобінг у взаємостосунках з іншими та проводити з ними профілактичні заходи;
- вести моніторинг соціального середовища у навчальних закладах, установах та організаціях щодо запобігання проявам фізичного та психологічного насилля;
- надавати психологічну допомогу постраждалим від фізичного та психологічного насилля.

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання курсу є опанування знання щодо розпізнання різних видів насилля, сучасних соціально-психологічних методів і засобів вивчення особливостей соціальної активності індивідів з різних вікових, гендерних і демографічних груп, профілактики та психологічної корекції можливих девіантних відхилень, визначення індивідів, що можуть бути віднесені до груп ризику – мають підвищену віктимогенну вразливість або схильні до вчинення фізичного та психологічного насиллі відносно інших.

Унаслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Навички використання психологічних знань у професійній діяльності.
2. Здатність поставити задачу та визначити шляхи вирішення проблеми соціально-психологічними засобами, психологічними методами, що забезпечують прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності, контрверсивної інформації та суперечливих вимог.
3. Здатність описати, класифікувати та змодельовати широке коло соціально-психологічних проблем, на підставі опанованих знань, розвитку умінь та набутих навичок, а також базових знань суміжних сфер наукового знання.
4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Поняття булінгу та мобінгу, їх ознаки та відмінності.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Історія термінології. Булінг та його форми (емоційне та фізичне утискання). Мобінг та його різновиди (горизонтальний та вертикальний мобінг).	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
2.	Булінг та мобінг як прояви емоційного, психологічного насилля.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Поняття насилля. Наукові підходи до проблеми насилля. Чинники та умови проявів насилля. Булінг і мобінг як різновиди сучасного насилля.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
3.	Булінг і мобінг у навчальних закладах освіти.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Насилля у навчальних закладах освіти, його об'єкти та суб'єкти. Жертви шкільного булінгу та мобінгу. Чинники, що детермінують прояви насилля у дітей. Умови проявів насилля у навчальних закладах.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
4.	Мобінг в установах та організаціях.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Причини, чинники та умови виникнення мобінгу. Жертви мобінгу. Суб'єкти мобінгу. Мобінг підлеглих. Мобінг керівників.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
5.	Психологічний профайлінг жертв булінгу та мобінгу.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Поняття профайлінгу. Віктимогенні якості особистості. Психологічні особливості жертв булінгу та мобінгу.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
6.	Особливості попередження булінгу та мобінгу у навчальних закладах, установах та організаціях.	денна 4/0/2 заочна 0,5/0/0,5	Поняття безпечного шкільного середовища. Заходи профілактики та попередження шкільного насилля. Вияв індивідів схильних до насильства.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			Формування здорового психологічного клімату у соціальних групах. Розвиток особистісного потенціалу індивіда, набуття ним додаткових ресурсів, щоб бути рівноправним.	
7.	Принципи роботи психолога з жертвами мобінгу та булінгу.	денна 4/0/2 заочна 1/0/1	Цілі психологічного консультування жертв насилля. Основні принципи роботи психолога. Форми роботи з жертвами булінгу.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

Рекомендована література

1. Берковиц Л. Агрессия, причины, последствия, контроль. СПб.: Питер, 2001.
2. Берн Е. Ігри, у які грають люди / пер. з англ. К. Мельнишикової. Харків: КСД, 2016. 256 с.
3. Ваниорек Л., Ваниорек А. Моббинг, когда работа становится адом. М.: Нолидж, 1996.
4. Герман Д. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Переклад з англ. О. Лизак, О. Наконечна, О. Шлапак. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 424 с.
5. Гарькавець С. А. Психология невербального общения. Северодонецк: Петит, 2015. 241 с.
6. Гарькавець С. О. Проблема булінгу та мобінгу в учнівському середовищі, шляхи її вирішення. Науково-методичний журнал «Освіта на Луганщині». 2018. № 3(52). С. 36-39.
7. Гарькавець С. О. Психологічні основи віктимології. Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2023. 170 с.
8. Гарькавець С. О. Психология підліткової віктимності. Луганськ: Ноулідж, 2013. 175 с.
9. Гарькавець С. О. Соціально-нормативна активність індивіда та її психологічні референти: монографія. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 156 с.
10. Гарькавець С. О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі. Луганськ : Ноулідж, 2010. 343 с.
11. Гладуелл М. Давид і Голіаф. Аутсайтери, невдахи і мистецтво перемагати гігантів / пер. з англ. Т. Микитюк. Харків: КСД, 2018. 256 с.
12. Енгел Б. Звільнись від емоційного насилля. К.: Yakabook Publishing, 2022. 336 с.
13. Зимбардо Ф. Ефект Люцифера. Чому хороші люди чинять зло / пер. з англ. Л. Шерстюка. К.: Якабу паблішинг, 2017. 584 с.
14. Кантер Д. Кримінальна психология. Пер. с англ. Тарабанова Е. М. Х.: изд-во «Гуманитарный Центр», 2021. 368 с.
15. Колорозо Б. Травля. Як викоринити насильство і створити суспільство, де буде більше доброти. К.: Колібри, 2018. 352 с.
16. Морено Е. Невидимка. Про шкільне цькування від першої особи. К., 2016. 151 с.

17. Фройд З. По той бік принципу задоволення / пер. з нім. Харків: Фоліо, 2019. 160 с.
18. Brack K. & Caltabiano N. Cyberbullying and self-esteem in Australian adults. *Cyberpsychology // Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 2014. № 8(2). P. 84-98.
19. Hinduja S. & Patchin J. W. Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant behavior*, 2008. Vol. 29 (2), P. 129-156.
20. Roland E. *School Influences on Bullying*. Stavanger: Rebell forlag, 1999. 412 p.

Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до лекційного курсу, проведення практичних занять, самостійної роботи здобувачів з дисципліни «Психологія мобінгу та булінгу».
2. НМКД дисципліни на сайті електронного університету.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання здобувач може отримати визначену кількість балів:

Інструменти та завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	10 (по 0,72 балів за 1 ЛК)
Практичні заняття	28 (7 практичних по 4 бали за 1 ПК)
Самостійна робота (контрольні роботи, реферати, есе, презентації, опрацювання наукової літератури тощо)	32
Підсумковий заліковий тест	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Під час виконання практичних і самостійних завдань здобувачі вищої освіти мають дотримуватися політики академічної доброчесності. Запозичення (використання ідей, розробок, тверджень, статистичних або експериментальних відомостей інших авторів) повинні бути

оформлені відповідними посиланнями на першоджерела. Списування або копіювання є категорично забороненими. Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

Перезарахування кредитів, отриманих у неформальній освіті:

Здобувач вищої освіти може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу здобувачу можуть бути перезараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання. Положення про порядок зарахування результатів навчання, отриманих в формальній та неформальній освіті, розміщено на сайті університету <https://snu.edu.ua/index.php/university/sfera-poshyrennya-suya-v-snu-im-v-dalya/informatsijna-kartka-dokumenta-87/>

Завдання і заняття:

Усі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно та оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

Поведінка в аудиторії:

На заняття здобувачі вищої освіти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять здобувачі:

- дотримуються етичних правил поведінки;
- знаходяться на своєму навчальному місці;
- не заважають викладачу проводити заняття та іншим студентам навчатися.

Під час контролю знань здобувачі:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо проведення контрольних заходів.